

شناخت انواع بیمه (۱۹)

آموزش

■ در شماره پیش چهارمین قسمت از مباحث «انواع بیمه‌های حوادث انفرادی» و همچنین سومین بخش از مطالب «خطرات اضافی (تبعی) بیمه آتش سوزی» مطرح شد. در این شماره ادامه این دو مبحث آموزشی را پی می‌گیریم:

انواع بیمه‌های حوادث انفرادی (۵)

«حادثه سرنشین» به بیمه حادثه سرنشین و راننده (و کمک راننده) تغییر یافته و کامل شده است. در بیمه حادثه سرنشین، بیمه شده عبارت است از هر شخصی که در زمان وقوع حادثه داخل وسیله نقلیه باشد. در این بیمه‌نامه، بیمه‌شده به نام مشخص نمی‌شود و در نتیجه هر راننده و کمک راننده‌ای می‌تواند از وسیله نقلیه یاد شده استفاده کرده و مشمول پوشش‌های بیمه باشد.

خطرهای مشمول بیمه و حدود آن: به

موجب مفاد یکی از مواد شرایط عمومی بیمه‌نامه: «مقصود از حادثه یا حوادث موضوع این بیمه‌نامه آتش سوزی، انفجار، تصادف، واژگون شدن، منحرف شدن یا سقوط وسیله نقلیه مذکور در بیمه‌نامه است که موجب جراحت یا صدمه بدنی قابل تشخیص پزشکی گردد.» بنابراین خطرهای مشمول بیمه در این بیمه‌نامه به صورت حصری قید شده و بدیهی

شورای عالی بیمه نباشد - مربوط به قبل از پیروزی انقلاب اسلامی است و اشکالات مختلفی دارد که تجدیدنظر در شرایط یاد شده را ضروری می‌نماید. که در ذیل به برخی از این اشکالات اشاره می‌شود:

منظور از سرنشین وسیله نقلیه در معنای عام کلمه، شخصی است که تحت سمت سرنشین در زمان وقوع حادثه داخل وسیله نقلیه موردنظر باشد؛ اعم از اینکه وسیله نقلیه در حال حرکت بوده و یا متوقف باشد.

سرنشین وسیله نقلیه در معنای عام کلمه راننده، کمک راننده و مسافر را در بر می‌گیرد؛ لیکن برای روشن شدن موضوع و شامل شدن راننده و کمک راننده به عنوان سرنشین، این موضوع باید به وضوح و صراحت در بیمه‌نامه قید شود.

این روش در اغلب شرکت‌های بیمه کشور رعایت می‌شود و به همین دلیل عنوان بیمه

همان‌گونه که قبلاً ذکر شد، بیمه حادثه سرنشین یکی از انواع بیمه حوادث شخصی است که غالباً در قسمت صدور اتومبیل شرکت‌های بیمه، همراه با بیمه‌نامه‌های اتومبیل و پوشش‌های بیمه‌نامه شخص ثالث (بیمه‌نامه مسؤلیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی) ارایه می‌شود. پوشش‌های بیمه حادثه سرنشین که برای سرنشینان وسیله نقلیه عرضه می‌شود، همانند بیمه حادثه شخصی است و شامل پوشش‌های فوت، نقص عضو و ازکارافتادگی و هزینه‌های پزشکی ناشی از حوادث مشمول بیمه می‌باشد. بیمه حادثه سرنشین در واقع یک نوع بیمه‌نامه حادثه شخصی بی‌نام ولی با سمت است و صرفاً برای کسانی که سرنشین وسیله نقلیه قید شده در بیمه‌نامه هستند، صادر می‌شود. متأسفانه شرایط عمومی بیمه‌نامه یاد شده که چندان در دسترس بیمه‌گذاران نیست و به نظر می‌رسد مصوب

است به غیر از وقوع خطرهای یاد شده، بیمه شده موردنظر نمی‌تواند از مزایای بیمه‌نامه استفاده کند. علاوه بر آن، وقوع خطرهای یاد شده در صورتی موجب ایفاء تعهد بیمه‌گر خواهد شد که بیمه شده داخل وسیله نقلیه باشد. لذا چنانچه یکی از سرنشینان وسیله نقلیه بیمه شده در حالی که اتومبیل متوقف است از آن خارج و پس از آن با حادثه‌ای مانند برخورد اتومبیل دیگری با اتومبیل بیمه شده که مشمول بیمه نیز هست مواجه شود، از مزایای بیمه‌نامه «حادثه سرنشین» برخوردار نخواهد بود.

همچنین در صورتی که سرنشین بیمه شده، دچار حادثه‌ای شود که ارتباطی با وسیله نقلیه بیمه شده نداشته باشد مانند زمین خوردن مسافر در داخل اتوبوس - به موجب شرایط بیمه‌نامه، بیمه‌گر متعهد نمی‌باشد. هر چند به نظر می‌رسد می‌توان در بیمه «حادثه سرنشین»

حوادثی را که به نوعی با موضوع رانندگی ارتباط دارد، پوشش داد. به عبارت دیگر می‌توان بیمه «حادثه سرنشین» را نوعی بیمه حادثه شخصی محسوب کرد که در آن پوشش بیمه‌ای باتوجه به عوامل زیر محدود می‌شود:

الف - محدودیت از نظر مکان: به موجب مفاد یکی از مواد شرایط عمومی بیمه‌نامه، غرامات ناشی از حوادث موضوع بیمه در صورتی مشمول بیمه و قابل پرداخت است که سرنشین در حین وقوع حادثه داخل وسیله نقلیه مذکور در بیمه‌نامه باشد.

ب - محدودیت از نظر نوع حادثه: همان‌گونه که قبلاً اشاره شد به موجب

شرایط عمومی موردعمل، حوادث معینی تحت پوشش بیمه‌نامه می‌باشد؛ نه هر حادثه‌ای که حتی با تعریف حادثه، مندرج در شرایط عمومی بیمه حادثه شخصی مطابقت داشته باشد.

در بیمه حادثه سرنشین، میزان تعهد بیمه‌گر برای هر سرنشین در هر حادثه در بیمه‌نامه ذکر می‌شود. از آنجا که وسایل نقلیه مانند اتوبوس، مینی‌بوس، سواری‌های شخصی، کرایه و تاکسی که برای جابجایی مسافر مورد استفاده قرار می‌گیرند، دارای ظرفیت مجاز از نظر تعداد سرنشینان هستند، لذا تعداد بیمه‌شدگان وسیله نقلیه بیمه شده، در مجموع محدود به همان تعداد ظرفیت مجاز است. به این ترتیب چنانچه ظرفیت مجاز یک اتوبوس طبق کارت شهربانی آن وسیله نقلیه ۴۰ نفر باشد، حداکثر ۴۰ نفر تحت پوشش بیمه حادثه سرنشین اتوبوس یاد شده خواهند بود «و به موجب شرایط بیمه‌نامه

مذکور در هر صورت حداکثر تعهد بیمه‌گر در مورد فوت یا نقص عضو و یا هزینه‌های پزشکی جمع سرنشینان در هر حادثه از حاصل ضرب تعداد سرنشین بیمه شده در سرمایه فوت یا نقص عضو و یا هزینه‌های پزشکی یک نفر سرنشین تجاوز نخواهد کرد». اگر در زمان حادثه مشخص شود که برای مثال ۴۵ مسافر در داخل اتوبوس بوده و تعدادی از آنها فوت شده‌اند، غرامت خسارت دیدگان از طرف بیمه‌گر، به نسبت تعداد بیمه شده به تعدادی که در زمان حادثه در داخل اتوبوس بوده‌اند محاسبه و پرداخت خواهد شد؛ مگر اینکه شرط دیگری در بیمه‌نامه قید شده باشد.

شرط سنی: به موجب شرایط بیمه‌نامه مورد عمل فعلی، «غرامات فوت و یا نقص عضو سرنشین شامل افراد بین ۷ تا ۷۰ سال است». لذا به موجب شرایط بیمه‌نامه، شرط سنی هزینه‌های پزشکی را شامل نمی‌شود.

موارد استثنا از تعهد بیمه‌گر
حوادث ناشی از موارد زیر
از تعهد بیمه‌گر مستثنی است:

- قوه قهریه؛ از قبیل: سیل - زلزله - طوفان
- جنگ، انقلاب، شورش، اعتصاب
- استفاده از وسیله نقلیه در مسابقات شرط بندی و آزمایشات فنی و رانندگی
- تشعشعات هسته‌ای و رادیو اکتیو
- سوختگیری اتومبیل
- بیمه فوت یا نقص عضو هر سرنشین فقط شامل افراد ۷ تا ۷۰ ساله است
- خسارات راننده در صورتی

قابل پرداخت است که راننده دارای گواهینامه مجاز رانندگی وسیله نقلیه ذکر شده در بیمه‌نامه بوده و هم‌چنین در زمان وقوع حادثه مست نباشد.

پوشش بیمه‌نامه در خصوص حوادث خارج از کشور، مشروط به قید و توافق در شرایط خصوصی بیمه‌نامه است.

در بیمه «حادثه سرنشین»، بیمه‌گذار ممکن است مالک وسیله نقلیه بوده و در نتیجه ذینفع از قرارداد بیمه باشد؛ لیکن در مورد سرنشینان، ذینفع خود آنها و در صورت فوت ورثه قانونی آنها هستند.

در بیمه «حادثه سرنشین» فسخ بیمه‌نامه به طور اصولی مانند شرایط فسخ سایر بیمه‌نامه‌هاست و هم‌چنین در موارد زیر بیمه‌گذار می‌تواند تقاضای فسخ بیمه‌نامه را نماید:

- در صورتی که وسیله نقلیه مذکور در بیمه‌نامه از

کار خارج شود.

- در صورت انتقال وسیله نقلیه مذکور در بیمه‌نامه.

از نکات حایز اهمیت دیگر در شرایط بیمه‌نامه «حادثه سرنشین»، توجه به میزان و درصدهای مندرج در جدول نقص عضو است که عمده‌تاً از جدول نقص عضو شرایط سابق بیمه‌های حادثه شخصی اقتباس و بدین ترتیب درصدهای قید شده برای اعضاء سمت راست با اعضا سمت چپ بدن متفاوت است. برای مثال میزان درصد نقص عضو یک بازو و یا یک دست در سمت راست ۶۰ درصد و در سمت چپ ۵۰ درصد قید شده است.

*نکته بسیار مهم دیگر در خصوص پوشش بیمه حادثه سرنشین، مشمول بیمه بودن افرادی مانند پدر، مادر و همسر بیمه‌گذار است که در بیمه‌نامه

شخص ثالث، در مواردی بیمه‌شده تلقی نمی‌شوند و جزو موارد استثنا پوشش‌های بیمه شخص ثالث هستند. در واقع با تحت پوشش قرار گرفتن این افراد، عدم پوشش بیمه‌ای مربوط در بیمه شخص ثالث با بیمه حادثه سرنشین جبران می‌شود. همان‌گونه که قبلاً در اصول بیمه اشاره شد در بیمه‌های اشخاص دریافت غرامت پوشش‌های اصلی فوت، نقص عضو و ازکارافتادگی که جزو بیمه‌های سرمایه‌ای‌اند از محل دو یا چند بیمه‌نامه توسط یک یا چند بیمه‌گر بدون اشکال است و اعمال ماده ۳۰ قانون بیمه (اصل جانشینی) نیز مصداق ندارد. به عبارتی استفاده از پوشش و مزایای بیمه‌ای، بیمه شخص ثالث موجب عدم استفاده از پوشش و مزایای بیمه «حادثه سرنشین» نمی‌شود و بیمه‌گذار و یا ذینفع، حسب مورد می‌توانند از مزایای هر دو بیمه‌نامه استفاده کنند.

خطرهای اضافی (تبعی) بیمه آتش‌سوزی (۴)

پوشش مربوط به انفجار ظروف تحت فشار صنعتی از چند جنبه حائز اهمیت خاص می‌باشد. این مسأله دست‌اندرکاران صنعت بیمه را بر آن داشته است تا پوشش مذکور را طی الحاقیه و شرایط از پیش تعیین شده‌ای در اختیار بیمه‌گذارانی که متقاضی چنین پوششی هستند، قرار دهند. بررسی تاریخچه وجودی این شرایط، نشانگر این موضوع است که تا چندی پیش، خطر انفجار - به طور عام - در بیمه‌نامه‌های آتش‌سوزی به عنوان یکی از خطرات بیمه شده، بدون شرایط خاص ارائه می‌گردید و صرفاً در شرایط عمومی بیمه‌نامه‌های آتش‌سوزی، انفجار پاره‌ای از مواد منفجره - از قبیل دینامیت یا تی.ان.تی که از آنها برای تخریب و انهدام استفاده می‌گردد - از پوشش‌های بیمه‌ای مستثنی شده

بود. ولی به مرور زمان و با توجه افزایش تعداد انفجارها و هم‌چنین گسترش وسعت خسارت‌های ایجاد شده در اثر انفجارهای گوناگون، بیمه‌گران برآن شدند تا انفجارها را از نظر بیمه‌پذیری به دو دسته تقریباً کلی تقسیم‌بندی نمایند. دو دسته تعیین شده عبارتند از: انفجار به معنی عام کلمه و انفجار مربوط به ظروف تحت فشار صنعتی. در بدو امر با توجه به این‌که انفجار ظروف تحت فشار صنعتی، اصولاً برای بیمه‌گذاران چندان شناخته شده و ملموس نبود؛ برخی از بیمه‌گذاران واحدهای صنعتی به سادگی قادر به مشخص نمودن این‌که دارای دستگاه‌هایی هستند که جزو ظروف تحت فشار می‌باشند، نبودند. لذا در پاره‌ای موارد حادثه انفجار اتفاق می‌افتاد و بیمه‌گر علی‌رغم این‌که در

زمان صدور بیمه‌نامه توضیحات و تذکرات لازم را به بیمه‌گذار خود داده بود، به ناچار با توجه به شرایط قرارداد منعقد، نسبت به اعلام خسارت بیمه‌گذار جواب منفی می‌داد. لذا این امر باعث نارضایتی بیمه‌گذار می‌گردید. باید اذعان نمود که خود بیمه‌گران نیز به صورت صددرصد قادر به احراز مصادیق ظروف تحت فشار صنعتی نبودند. ولی به تدریج با صرف وقت و تحقیق و بررسی و تعیین مشخصات متمایز کننده دستگاه‌هایی که می‌شد به آنها عنوان ظرف تحت فشار صنعتی اتلاق نمود، هم بیمه‌گذاران و هم بیمه‌گران نسبت به احراز موضوع و اتباع پوشش بیمه‌ای و جبران خسارت‌های ایجاد شده آگاهی و آشنائی لازم را بدست آوردند و این پوشش بیمه‌ای نیز همانند پوشش‌های دیگر که

تحت عنوان خطرات اضافی بیمه آتش‌سوزی ارائه می‌گردند، به بیمه‌گذاران ارائه شده و می‌شود. در الحاقیه شرایط ظروف تحت فشار صنعتی آنچه برای نخستین بار مورد توجه و دقت قرار می‌گیرد، تعاریف مربوط به ظروف مذکور می‌باشد. دو تعریف کاملاً مشخص و علمی و در عین حال ساده و قابل فهم در مورد این نوع ظروف وجود دارد. تعریف اول به دیگ بخار اشاره می‌نماید و دیگ بخار را شامل ماشین آلاتی می‌داند که در اثر فعل و انفعالات ناشی از نیروی بخار و دیگر عوامل نیروزا جهت استفاده صنایع، بخار مرطوب و یا خشک تولید می‌کند. در تعریف دوم ظرفی را که برای نگهداری مواد یا گازهای تحت فشار در صنعت به کار می‌رود؛ ظرف تحت فشار صنعتی نامیده می‌شود.

با توجه به تعاریف فوق، ظروف تحت فشار صنعتی شامل موارد زیر می‌شود:

۱ - دستگاه اصلی که پایه و اساس ظرف تحت فشار را تشکیل می‌دهد.

۲ - اجزاء و قطعاتی که به دستگاه اصلی متصل می‌باشند و فاقد دریچه‌ها و یا سوپاپ‌های کنترل و قطع کننده می‌باشند.

۳ - قطعات و اجزای فلزی و درجات نشان‌دهنده فشار آب و همچنین اتصالاتی که این قطعات را به دستگاه اصلی وصل می‌کنند. (هر چند این اجزاء و قطعات توسط دریچه‌های اطمینان و سوپاپ‌های تنظیم کننده از دستگاه اصلی جدا شده باشند).

پس از توضیح در مورد وضعیت فنی دستگاه‌ها، ترکیدن و متلاشی شدن به مفهوم تغییر شکل ناگهانی و خطرناک ظروف تحت فشار صنعتی در اثر نیروی بخار، فشار و سایر عوامل نیروزا ذکر می‌گردد. خسارت‌های قابل تأمین در این پوشش، شامل خسارت‌های وارد شده به ظروف تحت فشار صنعتی مندرج در بیمه‌نامه بر اثر ترکیدن و متلاشی شدن با رعایت موارد ذکر شده در بالا و ادامه متن می‌باشد.

در پوشش بیمه انفجار ظروف تحت فشار

صنعتی، بیمه‌گر مجاز است به صورت دوره‌ای بازدید، و بررسی‌های لازم را به عمل آورده و ضمن انجام بازدید توصیه‌های مقتضی را نیز در جهت حفظ و حراست و به کارگیری صحیح دستگاه‌های مذکور به بیمه‌گزار ابلاغ نماید. بیمه‌گذار نیز موظف است موارد مذکور را رعایت نموده و همواره در جهت انجام بازدیدهای مورد نظر تسهیلات لازم را برای بیمه‌گر آماده ساخته و از اعمال هرگونه همکاری با بیمه‌گر دریغ نوزد.

بیمه‌گذار موظف است رعایت نماید فشار یا بار وارد بر سوپاپ‌ها و دریچه‌های اطمینان از میزان مجاز و استاندارد تجاوز نموده و چنانچه بنا به ضرورتی می‌بایست بار غیر استاندارد واقع شود، باید مراتب قبلاً مورد توافق بیمه‌گر و بیمه‌گذار قرار گرفته باشد.

اگر بیمه‌گذار در جهت تکمیل و یا تغییر وضعیت ظروف تحت فشار صنعتی، تمایل داشته باشد اجزایی از آن را به ظروف بیمه شده مذکور اضافه نموده و یا کسر نماید می‌بایست افزایش یا کاهش قطعات ادوات مذکور قبلاً به اطلاع بیمه‌گر رسانیده و توافق لازم جلب شود. در این رهگذر بیمه‌گر با رعایت جوانب فنی و حرفه‌ای و همچنین رعایت احتیاط‌های لازم و ارائه راه‌کارهای مناسب موافقت خود را اعلام می‌نماید.

در بیمه انفجار ظروف تحت فشار صنعتی، مواردی نیز مستثنی می‌باشند که می‌بایست مورد توجه قرار گیرند. این موارد به شرح زیر می‌باشند:

۱ - خسارت‌های وارد به ظروف تحت فشار صنعتی در اثر آزمایش‌های هیدرولیکی ظروف بیمه شده مورد پوشش قرار نمی‌گیرد.

۲ - خسارت‌های وارد به مورد بیمه - در طی زمان تغییرات و راه‌اندازی مجدد که در اثر تحقق خطر بیمه شده، قبلاً دچار عیب و نقص شده‌اند از محل بیمه‌نامه مذکور قابل جبران نمی‌باشد. به بیان دیگر اگر ظروف بیمه شده دچار خسارت قابل جبران شده باشد، در زمان تعمیرات از

پوشش بیمه مستثنی خواهند بود.

۳ - اگر موارد الف، ب و ج ذکر شده در زیر بدون ترکیدن و یا متلاشی شدن ظرف تحت فشار صنعتی، خسارتی را ایجاد نماید با خسارت مذکور قابل جبران نخواهد بود.

الف - خسارت‌های ناشی از خوردگی‌ها و نازک شدن در اثر استفاده از انواع سوخت‌ها و زنگ‌زدگی و همچنین استهلاک قطعات و اجزاء ظرف تحت فشار صنعتی به صورت منفرد.

ب - تغییر شکل ظرف تحت فشار صنعتی مشتمل بر ترک خوردن بدنه، شکستن، متورم شدن، لایه‌لایه شدن، شیار پیدا کردن و درز پیدا کردن، حتی اگر موارد ذکر شده همراه با نشت باشد.

ج - خسارت ناشی از نقص فنی در اثر اتصالات ظروف تحت فشار صنعتی.

یکی از اساسی‌ترین وظایف بیمه‌گذار در پوشش بیمه ظرف تحت فشار صنعتی، ارائه فهرست کلیه ماشین آلات و ظرف مورد بیمه می‌باشد. این فهرست مشتمل بر مشخصات کامل است، به نحوی که نام دستگاه، ظرفیت و میزان کارآئی، مشخصات فنی، شماره سریال کارخانه سازنده و سال ساخت آن می‌بایست با دقت در آن درج گردد. به طوری که در صورت بروز خسارت احتمالی، ممکن باشد که بیمه‌گر به سادگی مورد خسارت را در میان موارد بیمه شده احراز و شناسایی نماید. این موضوع بیشتر به علت نوع خسارت‌های ایجاد شده است و گاهی ابعاد خسارت آن قدر وسیع می‌باشد که پیش بینی‌های قبلی را کاملاً ضروری می‌نماید.

با ذکر مطالب اخیر، خطرات اضافی را که بیمه‌گذاران به طور عمده به اخذ تأمین‌های بیمه‌ای در مقابل خسارات آنها تمایل دارند، توضیح دادیم. در مورد بیمه‌های آتش‌سوزی شرایط بیمه‌نامه‌های اظهار نامه‌ای، بیمه با شرایط جایگزینی و بازسازی و چند نکته در مورد نحوه تعیین مبلغ بیمه شده تکمیل کننده مباحث خواهد بود که در شماره بعد به آنها خواهیم پرداخت.